

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXVII

Febrer del 2003

Nº 104

Els mapes de la quadra de Garraf segons Nicolau de Credença (i II)

Natàlia Jiménez

El torrent d'AIGUA PUDA: Torrent, situat a l'extrem E del terme de Sitges, que neix al puig de l'Olla, i que en direcció N-S baixa a desembocar entre els turons de Cova Fumada i de Vallbona. Es diu que hi ha una font d'aigua sulfurosa de la qual l'olor forta que desprèn donà origen al nom.

El bosc d'AIGUA PUDA: Bosc, avui desaparegut, que figura cap el començament del torrent d'aquest nom, a l'E de la cocona.

La bassa d'AMUNT: Nom d'una bassa, que com que els mapes en aquest indret estan molt deformats costa d'identificar, però podria ser el bassot de l'Arbre.

BARCELONA: Capital de Catalunya, cap de la comunitat autònoma i de la província homònima. És troba a la comarca del Barcelonès. El seu àmbit municipal és de 91'41 km².

El camí de BARCELONA: Camí que, per les costes de Garraf i seguint un recorregut aproximadament igual al de l'actual carretera, portava a Barcelona. En els mapes es representa parcialment i en forma aproximada. En molts llocs de les Costes no era més que un corriol de pocs pams, vorejant espadats, i en arribar a la plana, després del Peu de les Costes, anava a Sant Boi i després a Barcelona. A Sitges es formava per la unió de dos ramals, un procedent del portal de Barcelona, que seguia per la platja de Sant Sebastià, l'ermita i travessava la riera, i un altre, que sortia del Cap de la Vila i pel carrer de Jesús, Barreres i un curs proper a la via del tren anava a unir-se a la riera amb l'anterior. Ja Bernat de Fonollar féu un llegat per mantenir-lo en bon estat. També la reina Elionor en V.1374. Potser aquest últim fet originà l'opinió errònia que el camí de les Costes va ser construït a finals del segle XIV. La universitat de Sitges tenia l'obligació de

conservar el camí, i consten nombrosos acords amb aquesta finalitat. Quan es va fer la carretera de Barcelona en 1879, el camí deixà d'utilitzar-se i excepte en uns pocs trossos ha desaparegut.

La plana de les BASSES: Pla que rodeja les Basses, al SE del puig de l'Olla. Té 2 o 3 km d'extensió i hi ha l'avenc de les Nou Boques, dit així perquè té diverses obertures.

El coll BEIX: Coll que ha de ser el que hi ha immediatament a l'E de la Creueta dels Aragalls. La grafia antiga és la de coll Bex.

La penya del BOC: Nom de la roca escarpada que és a NO del poblat de Garraf.

La pleta de BOCS: Pleta que sembla que sigui al S de la cocona Sivina, entre la riera de Vallbona i la de l'Aigua Puda.

La penya BOQUINA: Nom que tenen penyes que senyoregen per l'E la casa de la Ginesta, i que estan situades sobre el torrent de la Ginesta.

BOSCARRÓ: Nom que no es pot determinar si és un terme genèric o bé un topònim i que el mapa de Credença situa a la part alta de la riera de Vallbona, a l'E de Campgràs. Si s'admet, que els boscos coneguts solen mantenir-se durant segles perquè el sòl els és favorable, podria ser el que encara ara hi ha en el vessant S del començament de la vall de Joan.

La cala dels BOUS: Cala que hi ha a l'O del poblat de Garraf, amb la punta de Llevant entremig. Avui està ocupada pel port de Garraf.

La cova dels BOUS: Cova situada a la paret dels Covarrons.

El torrent de la cova dels BOUS: Nom donat a l'actual fondo de les Coves.

La Tanca de BOUS: Lloc en el qual s'uneixen el

fondo de Llacsí i el del Salt.

CAMPGRÀS: Dolina sempre coberta d'herba en contrast amb les seques roques circumdants, fet que justifica el seu nom, i que és a l'E del Rascler, junt el lloc on es troben els tres termes de Sitges, Begues i Gavà. Es troba també sota Morella. Al segle XII ja s'esmentava com a límit del priorat de Sant Vicenç de Garraf.

La torre del CAP: Torre construïda a la desembocadura del riu Llobregat

CASTELLDEFELS: És el terme municipal que es troba envoltat de Gavà, Begues i Sitges. Té una extensió de 12'4 km². Forma part de la comarca del Baix Llobregat. El seu origen correspon a l'edat mitjana amb el nom de *kastrum de Felix* i formava part del terme del castell d'Eramprunyà. Eramprunyà aleshores anava des del delta del Llobregat al massís de Garraf.

El puig COSCÓ: Puig dels mapes de Credença, que correspon al turó avui innominat, o a voltes dit turó de Vallgrassa, situat a l'E de la collada del mateix nom.

Els COVARRONS: Nom de la paret que hi ha sobre el fondo de les Coves, al torrent de Garraf.

El torrent dels COVARRONS: Fondo que comença al S de la Pleta, segueix cap l'O i després al S i acaba en el que s'anomena avui fondo de les Coves i s'uneix al torrent de Garraf.

El morro CURT: Morro que forma l'angle O del turó de la cova Fumada.

La penya ESCALA: Nom de les roques que hi ha a l'O del turó de la Cova Fumada, entre les rieres d'Aigua Puda i de Vallbona. Una mala lectura dels mapes de Credença la podria interpretar com penya de les Cales.

La FALCONERA: Turó rocós que és a l'O del poblat de Garraf, tallat al S en espadat sobre el mar i al N igualment sobre el torrent de la Falconera. Deu haver rebut el nom de la presència en tal lloc de nius de falcons. A començament d'aquest segle es va començar l'explotació del vessant N de la Falconera a fi d'obtenir blocs de pedra amb destí a l'escullera del port de Barcelona. Després serví per a la fabricació de grava.

El puig de la FARA: Nom antic de la serra Coma Roja. Si bé el nom proper de coster de la Fita podria fer suposar una confusió Fita/Fara, sembla que la grafia *Fara* és clara.

El coll de la FARIGOLA: Coll al N del Fanigolar i a l'E del puig Coscó. La relació entre Farigola (fanigola en la parla local) i Fanigolar sembla evident.

La cova FUMADA: Nom actual de la que en el segle XII fou la cova Cremada, dintre del terme de Castelldefels, 50 m a l'E de la línia del terme de Sitges i 60 al N de la carretera de Barcelona. En 1925 sembla que estava habitada, actualment és dintre d'una finca

particular.

El puig de la Cova FUMADA: Turó en el qual hi ha la cova Fumada i pel qual passa la línia del terme entre Sitges i Castelldefels.

La punta de la GALERA: Nom antic de les roques que hi ha a l'E de la riera de Vallbona, al SE del pic de Martell.

La mas de la Font de la GALLINA: Mas que es féu prop de la font de Gallines i que avui s'anomena can Planes.

La font de GALLINES: Font que ha de ser per can Planes o la casa Vella, que podria ser sols cocona o pou, i que és límit de la quadra de Garraf.

El monestir de GARRAF: Dit monestir de Sant Vicenç de Garraf i de Sant Vicenç de Pedrabona, va ser fundat en 1163 per Alfons I a honor de Sant Vicenç màrtir, dotant-lo amb les terres de la quadra de Garraf i posant-lo sota la regla dels canonges agustinians. En 1298 passà a obediència del bisbe de Barcelona. En aquest segle tenia possessions a la Porrera, al Montsant. Caigué en decadència cap a la meitat del segle XIV i el 28 de Juliol de 1413 el prior el cedí a la Pia Almoina de la catedral de Barcelona. Segons una visita pastoral el 27 de Juliol del 1414 a l'església hi havia els altars de Sant Vicenç, Santa Maria, Santa Emília i Santa Cecília. El patronat reial sobre el monestir fou cedit el 5 de Juny del 1423 als canonges de Santa Anna de Barcelona i en els segles següents s'arribà a una decadència i abandon total. Perdut de temps el seu record, avui ningú no sap on estava situat exactament: potser al Castellet, potser a can Lluçà. L'única representació antiga, però, que en tenim, la del mapa del 1586, el col·loca al centre de la carena de la serra Coma Roja, entre el mar i can Lluçà. En tal lloc però no n'hi queda cap senyal.

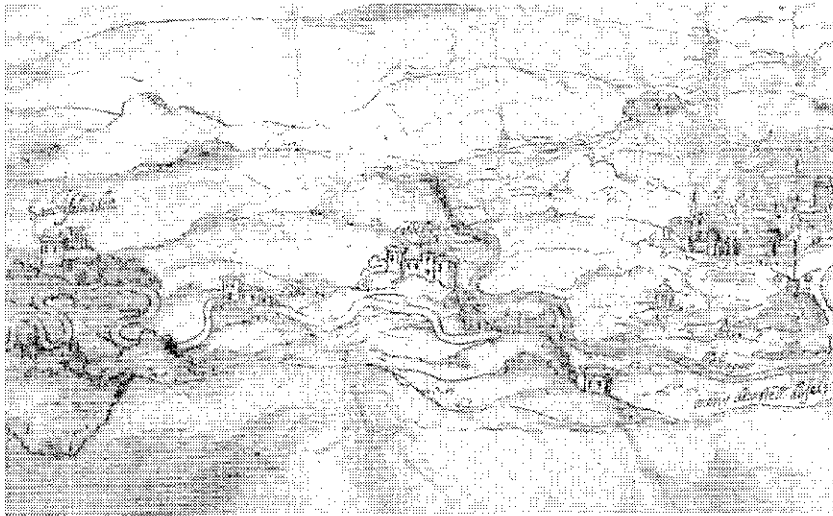
La quadra de GARRAF: Partida que en 1183 Alfons I va separar de Campdàscens per dotar el monestir de Sant Vicenç. El 3 de Novembre del 1382 el senyoriu de la quadra passà a Bernat de Fortià i Joan I el cedí el 3 de juny del 1394 a la Pia Almoina. El 28 de juliol del 1413 aquesta n'adquirí també la propietat. En 1416 la quadra va ser venuda a la universitat de Sitges.

Les comes de GARRAF: Terres més o menys planes que hi ha a la banda E del torrent de Garraf aproximadament des del fondo de les Coves a mar.

L'arenys de GARRAF: Platja on desemboca el torrent de Garraf.

El pou de GARRAF: Pou que hi havia aproximadament per on avui hi ha el poblat de Garraf.

La torre de GARRAF: Torre que hi ha prop de la via del tren, a la banda E de la platja de Garraf. Potser del segle XVI. Fou objecte de freqüents atacs dels pirates moros. En 1715 hi havia soldats. Servia de límit al

Extrem dret del mapa de Nicolau de Credença del 1586, en el qual es veu l'ermita de Sant Salvador, el poble de Castelldefels i la ciutat de Barcelona

corregiment de Vilafranca. A principis del segle XIX va ser destruïda pels anglesos. Quan Eusebi Güell va fer construir el celler de Garraf, féu restaurar la torre i unir-la per un pont parabòlic a la casa de Garraf.

La casa de **GARRAF**: Masia que és al costat de la torre de Garraf, a la banda O. Existia ja almenys des dels segles XVI i XVII. Tenim un plànol de la seva distribució vers 1800. En tal època s'hi féu una capella. En l'últim quart del segle XIX allotjava un destacament de carrabiners. En el XX hi hagué un establiment de berenars i begudes.

La **GINESTA**: Fondo que des de N de la serra dels Pins desemboca pel costat de la casa de la Ginesta. Ja té aquest nom en 1390. Aquest nom és preferible al de torrent Occidental de la Ginesta.

El puig de la **GINESTA**: Puig que sembla ser el que hi ha a l'E de la serra dels Pins i que senyoreja la Ginesta.

El torrent de la **GINESTA**: Torrent que des de l'O del pic de Martell baixa a desembocar a l'E de la casa dita la Ginesta. Virella l'anomena torrent Oriental de la Ginesta.

La punta de la **GINESTA**: Nom antic de la punta, avui innominada, que tanca per l'E la cala de la Ginesta.

L'arenys de la **GINESTA**: La platja de la Ginesta.

El torrent del **GORG**: Nom del torrent de la Falconera en el segle XVI. S'anomena així per haver-hi en el seu curs el gorg de Peracoixes.

El torrent de **LLACSI**: Torrent que voreja el vessant S del puig Sabataire i desemboca a la part alta del fondo del Salt. De sentit obscur, les grafies bàsiques

són Llazir en el mapa de Credença del 1571 i de Lazir en el mapa del 1586. Totes les altres són variants fonètiques d'aquesta última forma. Aquestes grafies poden donar peu a imaginar diferents significats.

La serra de **LLACSI**: Encara que en el llibre d'Ignasi Mª Muntaner hi ha els topònims de torrent, pla, bosc i pou de Llacsí, no hi ha aquest de serra de Llacsí.

La serra del **LLADRE**: Carena que separa la riera de Vallbona del torrent oriental de la Ginesta, i que va del pic de Martell al peu de les Costes. Actualment no té nom. El sentit del nom és obvi als mapes de Credença, ja que hi apareix el

dibuix d'un lladre esquarterat amb l'anotació "quarter d'en Febreró".

El riu **LLOBREGAT**: Riu del principat de Catalunya. Neix al Pirineu Oriental, a les fonts situades a 1295 m d'alt, a la pleta Roja de Castellar de n'Hug (Berguedà).

El **MALPÀS**: Lloc del camí de les Costes, que fou reparat vers 1390. És possible que sigui el mateix dit també pas Trencat.

Les **MARRADES**: Nom del que probablement són els espadats que hi ha a l'E del Castellet de Garraf, a l'altra banda del torrent.

El pic de **MARTELL**: Dit també penya del Martell, és la gran roca, plana en el cim i tallada verticalment, a l'E sobre la riera de Vallbona i a l'O sobre la Ginesta.

Les **PEDRISESSES**: Nom que tenien en el segle XVI els espadats que hi ha sobre (al N) de l'actual casa de la Ginesta, entre el fondo de la Ginesta i el torrent de la Ginesta. Per la seva proximitat als Vinyals, també se les anomenava les Pedrisses dels Vinyals.

El mas **PEDROL**: Mas que hi havia en el segle XVI a l'actual poblat de Garraf.

El gorg de **PERACOIXA**: Lloc on el torrent de la Falconera fa un angle recte i tomba cap a l'E, en trobar-se amb la barrera formada per la Falconera, anomenat Paracoçes l'any 1163, gorg de Peracoxa al mapa del 1571 i gorg de Peracoxas al mapa del 1586. Encara avui el pont de la carretera sobre el torrent de la Falconera, 200 m al N del gorg, es diu pont d'en Peracoixes. El significat seria "puig rocós" o "camí per la roca", al·ludint en aquest cas al veí camí de les Costes.

El puig d'en PERXA: Nom del turó que hi ha immediatament al NO de la penya del Boc, a Garraf.

La plana de la PLETA: Nom antic que deu correspondre a l'actual pleta del Cérvol.

El torrent POAL: Torrent que hi ha al límit O de Castelldefels entre el turó de Cova Fumada i la penya Escorxada. Poal és una galleda, però no es pot excloure que vingui de "pou alt".

L'era del PRIOR: Plana que hi ha a la carena que és al SE del coster de la Fita, a can Lluçà. El nom és clarament un record de la proximitat del monestir de Sant Vicenç de Garraf.

El pla o sot d'en QUEROL: Lloc tocant el terme de Begues, a la capçalera del fondo de les Coves.

El torrent del Sot d'en QUEROL: Afluent que del sot d'en Querol baixa a unir-se al fondo de les Coves.

El puig de QUEROL: Puig que figura al NO del sot de Querol i que deu correspondre a la Bena o al Rascler. En els mapes de Credença està grafiat com Carol.

RÀFOLS: Nom de les petites elevacions que hi ha immediatament al N de les terres de conreu que voregen la banda de muntanya de la carretera entre les rieres d'Aigua Puda i de Vallbona.

El puig d'en RAMON: Nom a Credença de l'actual serra dels Pins.

La punta del puig d'en RAMON: Lloc on l'actual serra dels Pins arriba al mar i que avui és la punta Ginesta.

El torrent de RIPOLL: Torrent, que no es veu clar si és la part alta de la riera de Vallbona o bé una de les branques que hi desemboquen venint de Campgràs.

La serra de RIPOLL: Nom, probablement, de la carena que va del puig de l'Olla a la penya del Castellar, o potser alguna altra situada més a l'O.

El bosc de RIPOLL: Altre nom del bosc de Vallbona. Surt en els dos mapes de Credença però en el mapa de 1586 surt com a bosc de Vallbona.

La penyeta ROJA: Roca situada a la banda de mar del turó de Cova Fumada.

El puig SABATAIRE: Puig que hi ha immediatament a l'E de la part més alta del fondo de Salt. En els mapes la forma que té el nom és la de puig Sabatalla, de la qual el nom actual sembla una evident corrupció, probablement a través del ieisme Sabataia.

La font de SALADERN: Nom de l'avui dita font de cant Lluçà. D'ella prenen nom les terres que l'envolten. Aladern és un arbre, a voltes arbust, que acostuma a conviure amb l'alzina.

La serra de SALADERN: Serra corresponent a la carena avui innominada que des del Castellot i passant entre el fondo de les Malceses i el de la Falconera acaba a can Lluçà.

El puig de SALADERN: Puig que deu correspondre

al Castellot.

El torrent de la Serra de SALADERN: Torrent imaginari dels mapes de Credença que recorreria aproximadament un trajecte que començant a can Lluçà, seguiria la carena de la serra Coma Roja i per darrere del puig d'en Perxa baixaria a unir-se al torrent de Garraf.

L'areny de Sant SALVADOR: Nom antic, des del segle XVI, de l'actual platja de la Cova Fumada, des de la riera de Vallbona fins a la torre Barona, a Castelldefels. El nom es deu a l'ermita de Sant Salvador, que és uns 500 m a l'O de torre Barona.

El puig de SAPARET: Altura situada en el límit del terme i que, malgrat les dificultats d'identificació, ha de ser l'actual Creueta dels Aragalls.

El coll de SAPARET: Coll que seria el que hi ha immediatament a l'O de la Creueta dels Aragalls, i que avui té el nom de coll de la Fanigola.

El puig SAPLANA: Lloc que correspon aproximadament a les roques que hi ha a l'O de la riera d'Aigua Puda i NO del turó de la Cova Fumada. No se n'ha de dir puig de la Plana.

El torrent del Camí de la SENTIU: Nom donat també al torrent del Puig dels Vinyals.

El camí de la SENTIU: Camí que apareix com a límit N de la quadra de Garraf en els documents i mapes antics. La imprecisió d'aquests mapes impedeix establir el seu recorregut exacte, però una aproximació força acceptable seria: collada de Vallgrassa, vessant N de la creueta dels Aragalls, pla de Querol, Campgràs, banda E de la Morella, coll Sustrell, serra de can Parés, vall de Joan, riera Seca i la Sentiu. La Sentiu és un paratge del terme de Gavà i el nom ve del llatí *sentice*, 'esbarzer', o potser d'un antropònim germànic. El tros que hi ha entre Campgràs i Vallgrassa que es va fer en el segle XII, encara es conserva.

La plana de la SENTIU: Aquest topònim correspon a la plana del terme de Gavà que hi ha entre les masies de can Llong, can Bruac i la casa Vella.

El pla del SENYAL: Dit també la plana dels Senyals, és el pla elevat que hi ha a l'E del fondo del Salt, rodejat al S i E pel fondo de les Coves. La forma actual -als mapes- en singular i femení, pla de la Senyal, suposa una contaminació de la forma castellana.

El torrent de Pla dels SENYALS: Fondo que des de la cocona Sustrella baixa rodejant pel NE el pla del Senyal.

El parany del SENYOR: Topònim que cal situar a l'E de la Sentiu, en el terme de Gavà. Deu correspondre a un lloc on hi havia un parany per a caçar ocells propietat del senyor del terme, que era el baró d'Eramprunyà.

La coma SERVASOSA: Nom del que és probablement el fondo de l'Infern.

Un tros del mapa de Credeença del 1571 en el qual es veu com dibuixava ell l'orografia del Garraf. La taca que hi ha a l'extrem de dalt de tot correspon a la cocona Sivina

La cocona SIVINA o SAVINA: Cocona situada uns 300 m a l'ESE de Campgràs. Els mapes moderns la localitzen equivocadament al SO del puig de l'Olla. En els mapes de Credeença, al mig de la cocona hi ha dibuixat un tronc sec i mort de sivina. En el segon d'aquests mapes hi ha l'anotació explícita "tronc de savina" com a il·lustració de l'origen del nom.

La cocona SUSTRELLA: Cocona que hi ha a la capçalera del fondo de l'Infern, sobre la línia del terme, cap el començament del fondo del Sabataire. Sustrella sembla ser la seva grafia correcta, derivada d'ustrell o ullastre, si bé se n'hi han donat d'altres, com Sostrella, i fins i tot Sestrella, que es vol fer provenir de la forma estrellada del clot.

El pas TRENCAT: Es troba a la carretera de les costes del Garraf i a sobre es pot trobar la penya de la Ginesta.

La punta del Pas TRENCAT: Punta, dita també a voltes simplement pas Trencat, que és al S de la serra dels Pins i O de la punta de la Ginesta.

La riera de VALLBONA: Riera que des dels vessants S del Campgràs baixa a desembocar a la platja de Cova Fumada. Amb anterioritat se l'anomenà Vall Mala.

La punta de VALLBONA: Punta que sembla corres-

pondre a l'actual Peu de les Costes.

El bosc de VALLBONA: Bosc que hi ha a l'obaga que projecta el pic de Martell sobre la riera de Vallbona.

La pleta dels VAQUERS: Pleta que deuria estar situada vers el puig de l'Olla.

La plana dels VAQUERS: Plana situada vers el N del turó de Cova Fumada.

El mas dels VINYALS: Mas que hi hagué vers el SE del pla dels Vinyals.

El pla dels VINYALS: També dit plana dels Vinyals, és el que hi ha entre el fondo de la Ginesta i el fondo de les Coves, davant de la fatxada S de la Pleta.

El puig dels VINYALS: Nom, probablement, del petit turó que hi ha just al N de la Pleta.

El torrent del Puig dels VINYALS: Fondo que és probablement el que hi ha al NO immediatament de la Pleta, i que unit a d'altres dos va a parar al fondo de les Coves.

Les Pedrisses dels VINYALS: Vegi's Les PEDRISSES.

No són topònims, però també figuren als mapes de Credeença dues il·lustracions. La primera el *corté* (és a dir quarter) d'en Febreró. Es tracta de les restes d'un bandit que va actuar en el segle XVI en el camí de les Costes i que com a càstig va ser esquarterat i penjat a trossos en una forca al costat del camí on acostumava a robar. L'altra és les forques, és a dir, dos pals verticals que aguanten un altre d'horitzontal del qual es penjava els malfactors condemnats a mort.

COMPARACIÓ AMB UN MAPA ACTUAL

Farem una comparació entre els mapes realitzats per Nicolau de Credeença i el mapa editat el 1985 per l'editorial Alpina.

Una afirmació òbvia seria que els mapes actuals són molt més detallats, ja que la cartografia ha evolucionat molt, i també que el nombre de topònims s'ha incrementat moltíssim. Per altra banda dels noms utilitzats alguns han evolucionat, altres s'han perdut i altres han canviat.

Un altre aspecte patent són les transformacions que ha originat l'activitat humana en els dos últims segles. Primer de tot cal destacar la carretera comarcal, coneguda com a carretera de les costes de Garraf, i l'autopista, que transcorre paral·lela al ferrocarril. També el

mateix ferrocarril que va de Barcelona a Tarragona, amb les corresponents estacions. També l'abocador de les escombraries de Barcelona i la instal·lació d'antenes i radars per al trànsit aeri al cim de les muntanyes del sector de Campgràs. I voldríem afegir la presència de les fàbriques de ciment i les destrosses produïdes per l'extracció de pedra, les pedreres. Tot això influeix molt negativament en l'entorn ecològic.

Hi ha hagut l'establiment de noves cases, com podria ser a Campdàsens, i la creació de nous nuclis habitats. Assenyalem el poblat de Garraf, que el 1991 comptava amb 231 habitants, nombre que en aquests moments s'ha incrementat, i Vallcarca, que ara però només és una instal·lació industrial. També s'han creat urbanitzacions com les del Poal i Bellamar. Com a contrast, també hi ha hagut l'abandonament, i algunes vegades enrunament i desaparició total, de moltes masies que han deixat ben solitària la quadra de Garraf, avui recorreguda només per excursionistes i espeleòlegs.

BIBLIOGRAFIA

Jaime ALMERA i Arturo BOFILL i POCH: *Ojeada sobre el pasado y presente de las Costas de Garraf* (Barcelona), a "Crónica Científica" XIV 324, Barcelona 1891.

Joscp CAMPMANY i GUILLOT: *Castelldefels i la mar*, Castelldefels (Ajuntament) 1998.

Artur CEBRIÀ i ESCUER: *Informe sobre els tre-*

balls de peritatge i prospecció en un solar adjacent a la Cova Fumada, Barcelona 1989.

Isabel COLL i MIRABENT: *Els Credeça, pintors del segle XVI*. Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1998.

Norbert FONT i SAGUÉ: *Sota Terra*. Conferència llegida el dia 30 de Desembre de 1898. a "L'Avenç" 1900.

Gran Enciclopèdia Catalana, Barcelona (Enciclopèdia Catalana) 1969-83.

Gran Larousse Català, Barcelona (Planeta)

Xavier JOAN BORRÀS i Pau PÉREZ: *Guia cartogràfica (Garraf)*, Granollers (Editorial Alpina) 1985.

Frederic MALAGELADA i BENAPRÈS: *L'antic camí de les Costes de Garraf i el seu entorn*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1985.

Xavier MIRET i MESTRE: *Mapes i vistes de caràcter local en l'edat moderna*. a XXIX Assemblea Internacional d'estudiosos. Vol II. Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1988

Ignasi M^o MUNTANER i PASCUAL: *Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1985.

Juan F. RÀFOLS: *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña*, Barcelona (Millà) 1951-54.

Jaume SOBREQUÉS i CALLICÓ: *Història de Barcelona*, Barcelona (Enciclopèdia Catalana)

Ferran SOLDEVILA: *Síntesis de historia de Cataluña*, Barcelona (Destino) 1973.

SANT MUÇ

Ignasi M^o Muntaner

Al costat del camí fondo del Vinyet, avui carrer de Mossèn Joan Llopis Pi, hi ha la casa dita Sant Muç, que ha donat nom al corraló que hi ha al seu costat i a un carrer que hi ha una mica més a ponent i que va del carrer de Mossèn Llopis Pi a l'avinguda Sofia.

La casa és antiga. No sé de quan, però almenys del segle XVII, perquè en la seva fatxada hi ha una inscripció que diu "Vui, a 13 novembre 1668, arribà en esta casa lo sereníssim don Joan d'Àustria i dormí en ella". Aquest personatge no és el Joan d'Àustria més conegut, el germà de Felip II que va assistir -i poca cosa més- a la batalla de Lepanto, sinó Joan Josep d'Àustria (1629-1679), germà de Felip IV, que fou lloc-tinent de Catalunya (1653-1656) després de la guerra dels Segadors. L'any 1668 va passar pel camí de Castelldefels i Barcelona, aleshores als afores de

Sitges, fugint de Castella on havia caigut en desgràcia de la reina regent Marianna d'Àustria. Des de Catalunya va plantar cara a la reina i encara que no va aconseguir tornar a governar Espanya se'l va compensar amb el càrrec de virrei d'Aragó. Degut a l'estada de Joan Josep d'Àustria en aquesta casa Sitges li ha dedicat un dels carrers veïns, el que va des del carrer de Santa Bàrbara al ja dit camí Fondo del Vinyet.

En la casa de Sant Muç hi ha una finestra dintre de la qual unes rajoles, visibles amb certa dificultat, perquè el reixat que les separa del carrer és molt espès, mostren una representació del sant Muç titular de la casa.

I aprofito l'ocasió per a dir que el nom d'aquest sant és sant Muç amb ç i no amb s -sant Mus- com moltes vegades s'ha escrit i es segueix escrivint.

Aquesta capella és una de les que hi havia en el reco-

rregut del camí Fondo, des del portal de les Parellades fins al santuari. N'hi havia cinc, dedicades a sant Muç, a la santíssima Trinitat, al sant Crist, a la Mare de Déu dels Dolors i a sant Antoni. Totes elles han desaparegut quan han anat desapareixent les parets de tova que a banda i banda del camí Fondo el feien realment fondo, és a dir, enfonsat. L'única capella que encara queda és aquesta de sant Muç.

Sant Muç és un sant molt poc conegut i calia veure si la representació del sant que hi ha a la capelleta de la casa ajudava a saber de quin sant es tractava.

Reprodueixo aquesta representació en un dibuix, ja que és gairebé impossible fer-ne des del carrer una fotografia acceptable perquè ho impedeix la gelosia pintada de blanc que protegeix les rajoles. Hi ha també una còpia una mica lliure de la representació del sant a les rajoles del rètol del carrer de "Sant Mus" [sic] que hi ha a mig pam de terra a la cantonada d'aquest carrer i del de Mossèn Llopis Pi.

A les rajoles el sant hi és representat amb vestit talar, encara que no és veu bé si es tracta d'un hàbit franciscà o benedictí i porta una tonsura més aviat benedictina. A la mà dreta porta una palma i a la mà esquerra un llibre sobre el qual hi ha una creu de dos travessers. A banda i banda hi ha un lleó -a la seva dreta- i una roda -a la seva esquerra-.

A quin dels sants Muç que hi ha hagut històricament correspon aquesta imatge? Que hagi pogut trobar, en el santoral hi ha, amb notícies més o menys extenses, vuit sants Muç. Tots ells són màrtirs de temps del romans. Els situables conològicament són un diaca persa martiritzat vers 250, un sant romà que surt a les actes de sant Llorenç vers el 260 i un clergue de l'església d'Emesa mort cap al 310. Hi ha altres sants Muç màrtirs dels quals no se sap gaire cosa més que el nom, un d'Aquilca.

dos de Constantinoble, un d'Àfrica i un altre de lloc desconegut. De tots aquests sants Muç sembla que el més conegut és el que surt a les actes del martiri de sant Llorenç, que celebra la seva festa el 22 d'abril.

Passem a veure els atributs amb què se'l representa en el mosaic de la seva capella. El lleó simbolitza que es tracta d'un anacoreta, és a dir un home que portava vida piadosa en solitari en un lloc desert. En canvi l'hàbit i la tonsura indiquen que era religiós d'algun dels ordes religiosos existents, ordes que de fet no comencen a existir fins a l'edat mitjana, a partir del segle VI. El llibre i la creu de doble braç afegeixen la indicació que es tracta del fundador del seu orde: el llibre és el de la regla de l'orde escrita pel fundador i la creu és un atribut dels fundadors que comparteixen amb els

Dibuix corresponent a la imatge de sant Muç que hi ha a la capelleta de la casa del mateix nom

arquebisbes i patriarques. La palma és signe de martiri i la roda indica que aquest màrtir ha sofert el martiri lligat a una roda.

Així doncs, i resumint aquestes indicacions, el sant representat a la capella de sant Muç era un anacoreta i al mateix temps era religiós fundador del seu orde, per tant posterior al segle VI. A més va ser un màrtir que va sofrir martiri lligat a una roda.

Res d'aquest conjunt d'atributs correspon als sants Muç coneguts: tots ells pertanyen al temps de

Placa amb el nom del carrer i el dibuix del sant que hi ha al començament del carrer de Sant Muç

l'imperi romà i no són religiosos. I tampoc no correspon, que jo sàpiga, a cap dels sants del santoral. Sembla més aviat com si el dibuixant que va rebre l'encàrrec de representar sant Muç no sabia ben bé qui era aquest sant, i va fer un dibuix acumulant-hi tota una sèrie de símbols de santedat que havia vist repartits entre altres sants del santoral cristià. Dit d'altra manera, el mosaic no ens aclareix a quin dels sants Muç existents es va dedicar la capella que va donar nom a la casa.

**Aquest número ha estat
publicat amb l'ajuda de**

 Caixa Tarragona